

Nr 75.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående rörelsekapital för telegrafverket; given Stockholms slott den 7 mars 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Sven Lübeck.

Utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Lübeck följande:

Jämlikt beslut av 1903 och 1911 års riksdagar ställdes till telegrafverkets förfogande såsom rörelsekapital ett belopp av sammanlagt 3,237,833 kronor 87 öre. Då detta belopp med den hastiga utvecklingen av telegrafverkets rörelse visade sig otillräckligt, förfor styrelsen på det sätt, att styrelsen av verkets driftsöverskott under det löpande året till statsverket inleverade allenast vad som icke ansågs behöfligt för löpande utgifter. Sedan

Bihug till riksdagens protokoll 1924. 1 saml. 55 häft. (Nr 75.)

bokslutet omkring den 1 maj påföljande år blivit färdigt, inlevererades återstoden av det enligt bokslutet uppkomna överskottet för det föregående året från de under det löpande året influtna inkomsterna. Under kristiden nödgades emellertid styrelsen att med då rådande oerhörda materialbrist och med den osäkra framtiden för ögonen begagna varje tillfälle att till antagligt pris förskaffa sig materiel. De på grund därav i materialförråd fastlåsta överskottsmedlen kunde till följd av otillräckliga anslag till nya anläggningar icke så snart, som styrelsen i betraktande av den tidigare jämna vinstökningen tänkt sig, frigöras och i vederbörlig ordning inlevereras till statsverket. Styrelsen nödgades därför år 1919 anmäla, att det icke bleve möjligt för styrelsen att under nämnda år till statsverket inleverera någon del av vinstmedlen för åren 1916—1918, utgörande tillhoppa 26,573,424 kronor 49 öre, vilka av styrelsen dittills innehållits; och anhöll styrelsen att få för förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital behålla vad av nämnda överskottsmedel icke kunde med användande av tillgängliga medel inlevereras till statsverket.

Frågans
behandling vid
1921 års
riksdag.

Sedan styrelsen under år 1920 av ovanberörda olevererade vinstmedel inbetalat det på år 1916 belöpande överskottet, 4,000,000 kronor, föreslog Kungl. Maj:t i 1921 års statsverksproposition under utgifter för kapitalökning riksdagen att till förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, å 22,573,500 kronor, vilket belopp motsvarade summan av ej levererade vinstmedel för åren 1917 och 1918.

Riksdagen anförde, att Kungl. Maj:ts framställning i realiteten endast avsåge att bokföringsmässigt ordna den situation, som uppkommit genom telegrafstyrelsens underlåtenhet att inleverera visst driftöverskott. Även om riksdagen funnit åtgärd i sådan riktning ofrånkomlig, hade riksdagen ansett, att, innan saken definitivt ordnades på sätt verket föreslagit, en närmare undersökning borde verkställas ifråga om telegrafverkets dåvarande verkliga behov av rörelsekapital. I avbidan på resultatet av en sådan utredning, vilket syntes kunna framläggas vid 1922 års riksdag, hade riksdagen ansett annan åtgärd från riksdagens sida ej böra vidtagas än att riksdagen förklarade hinder från dess sida ej möta för att telegrafstyrelsen tills vidare icke till statsverket inlevererade ifrågavarande överskott.

Telegraf-
styrelsen
den 26/9 1921.

I anledning av riksdagens uttalande infordrades utredning från telegrafstyrelsen. Med skrivelse den 28 september 1921 inkom styrelsen med sådan utredning och lämnade därvid en sammanfattande uppställning rörande telegrafverkets beräknade behov av rörelsekapital vid utgången av år 1921, en ligt vilken det behövliga rörelsekapitalet skulle uppgå till 23,000,000 kronor. Styrelsen utgick därvid från att en avskrivning av 2,000,000 kronor å inneliggande materiel komme att åga rum.

Frågans
behandling vid
1922 års
riksdag.

I statsverkspropositionen till 1922 års riksdag erinrade departementschefen därom, att Kungl. Maj:t genom beslut den 9 december 1921 förklarar hinder icke möta för telegrafstyrelsen att för nedskrivning av värdet å i förråd liggande materiel disponera intill 5,000,000 kronor av verkets olevererade

rade överskottsmedel för år 1921. Sedan denna nedskrivning skett, skulle, enligt telegrafstyrelsens beräkning, verkets totala behov av rörelsekapital vid ingången av år 1922 uppgå till omkring 20,000,000 kronor. Såsom förhållandena utvecklats sig, hade emellertid styrelsen faktiskt haft att för ifrågasvarande ändamål förfoga över tillhoppa 25,811,258 kronor 36 öre, varav större delen utgjort olevererade överskottsmedel. Den såsom rörelsekapital obehövliga skillnaden mellan dessa belopp eller 5,811,258 kronor 36 öre hade inlevererats till statskontoret. Med utgångspunkt från det beräknade behovet av rörelsekapital vid årsskiftet 1921—1922 skulle, då styrelsen förut genom statsmakternas beslut fått till sitt förfogande 3,237,833 kronor 87 öre att användas såsom rörelsekapital, för ändamålet erfordras ytterligare 16,762,166 kronor 13 öre.

På Kungl. Maj:ts förslag anvisade därefter 1922 års riksdag å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 till förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital ett förslagsanslag, högst, å 15,000,000 kronor att utgå av lånemedel. Riksdagen förklarade därvid, att för den händelse behovet av rörelsekapital framdeles skulle komma att nedgå under vad som kunde komma att för första halvåret 1923 stå till disposition, rörelsekapitalet borde efter förnyad omprövning fastställas till visst lägre belopp, och borde överskott, som för sådant fall skulle uppkomma å nu ifrågasvarande anslag, till riksgäldskontoret återbetalas. Detta anslag har emellertid, såsom av det följande närmare skall framgå, ej behövt tagas i anspråk.

I skrivelse den 29 augusti 1923 har telegrafstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:tt måtte föreslå riksdagen dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att för beredande av ytterligare rörelsekapital tillhandahålla telegrafverket en rörlig kredit av intill 10,000,000 kronor ävensom till förvaltning mottaga samma verks för omedelbart förestående utgifter eller inlevering till statsverket av driftöverskott icke erforderliga medel, dels besluta, att å såväl lyftade kreditbelopp som till förvaltning överlämnade medel skall utgå ränta, som av fullmäktige i riksgäldskontoret efter samråd med telegrafstyrelsen bestämmas med hänsyn till de å den allmänna penningmarknaden rådande förhållanden.

Till stöd härför har telegrafstyrelsen anfört i huvudsak följande:

Telegrafstyrelsen hade i tre omgångar, sist den 27 januari 1922, till statskontoret inlevererat 7,573,424 kronor 49 öre, utgörande skillnaden mellan de innehållna överskottsmedlen för åren 1917 och 1918, tillhoppa 22,573,424 kronor 49 öre, och det av 1922 års riksdag beviljade anslaget, 15,000,000 kronor. Under sista kvartalet 1922 och första kvartalet 1923 hade styrelsen till statskontoret inlevererat återstoden av de för åren 1917 och 1918 innehållna överskottsmedlen. För att kunna klargöra, hur dessa inlevereringar varit möjliga, finge man främst taga i betraktande värdet av materielen i förråd. Detta utgjorde vid 1921 års slut 14,889,731 kronor mot 21,015,448 kronor under år 1920, en skillnad alltså på 6,125,717 kronor, varav 4,995,713 kronor uppkommit genom nedskrivning av värdet. Under år 1922 nedgick värdet ytterligare och utgjorde vid årsskiftet 1922—1923 12,522,713 kronor. Av stor betydelse hade även varit, att de telegrafverkets pensionsfonds tillgångar, vilka förut varit bundna i inteckningar, blivit till största delen fri-

Telegraf-
styrelsen
den 29 s 1923.

gjorda och sålunda kunnat användas såsom rörelsekapital. Vid 1920 års slut disponerade styrelsen 451,452 kronor av telegrafverkets pensionsfonds tillgångar och 1,001,710 kronor tillhörande telegrafverkets pensionskassas fond för pensionering av arbetare. Motsvarande siffror vid 1921 års slut vore 1,201,079 kronor respektive 1,317,610 kronor och vid 1922 års slut 6,855,570 kronor respektive 2,806,745 kronor. En del av varje års vinst kunde fortfarande icke levereras förrän det påföljande året, sedan bokslutet blivit färdigt, och gjorde sålunda under en kortare tid tjänst som rörelsekapital. Enahanda vore förhållandet med de förskjutningar i leveranserna, som nödvändigtvis måste förekomma under det löpande året, i följd av att en vinst icke kunde levereras i samma ögonblick, den uppstode.

Emellertid kunde icke på förhand någon tillförlitlig beräkning göras av det rörelsekapital, som vid varje tillfälle erfordrades. Sålunda hade telegrafstyrelsen efter verkställd utredning uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 december 1922 meddelat, att behovet av ökning i rörelsekapitalet ansåges kunna begränsas till 9,000,000 kronor, men det visade sig, efter verkställt bokslut, att behovet av förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital vid årskiftet 1922—1923 i verkligheten inskränkte sig till något över 2,000,000 kronor. En förklaring härpå funne man företrädesvis i den förändring, de disponibla tillgångarna hos ovanberörda pensionsfonder, enligt vad ovan omförmäls, under år 1922 undergått. Under år 1923 antoges dessa tillgångar komma att ytterligare ökas med omkring 1,000,000 kronor. Vidare komme enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande uti brev den 30 december 1922 att avsättas till förnyelsefond ett belopp av 2,200,000 kronor, varav, såvitt kunde förutses, knappast något komme att tagas i anspråk för förnyelsearbeten under år 1923. Under sådana förhållanden torde för närvarande, såvitt intet oförutsett inträffade, någon förstärkning av rörelsekapitalet icke vara behöfvig. På grund härav hade styrelsen icke ansett sig böra inom vederbörlig tid lyfta någon del av det utav 1922 års riksdag beviljade anslaget å 15,000,000 kronor, i följd varav detsamma förfallit.

För framtiden ställde sig saken emellertid annorlunda. Det belopp om 3,237,833 kronor 87 öre, vilket fortfarande stode till styrelsens disposition såsom kassaförslag, kunde med avseende å omfattningen av telegrafverkets rörelse icke under någon längre tid fylla behovet. Något mera avsevärt tillskott från telegrafverkets pensionsfond genom ytterligare frigörelse av bundet kapital kunde icke väntas och nedgången av de i förråden bundna värdena måste, om så ej redan skett, snart upphöra. Möjlighet att vid behov förstärka telegrafverkets rörelsekapital måste därför anses såsom en nödvändighet. Å andra sidan torde vid vissa tidpunkter kunna inträffa, att de disponibla fonderna bleve större än vad som åtginge till rörelsekapital, varför en del av de fonderade medlen måste göras räntebärande på annat sätt än genom användande i rörelsen.

Styrelsen har vidare erinrat om att 1923 års riksdag bemyndigat fullmäktige i riksgäldskontoret att för beredande åt domänverket av ytterligare rörelsekapital tillhandahålla detta verk en rörlig kredit av intill 10,000,000 kronor. Enligt telegrafstyrelsens åsikt vore det lyckligast för såväl telegrafverket som statsverket i dess helhet, ifall frågan om telegrafverkets tillgång till rörelsekapital ordnades på samma sätt, som skett beträffande statens domänverk.

Riksgälds-
fullmäktige.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka beretts tillfälle att yttra sig över telegrafstyrelsens framställning, hava i yttrande den 4 oktober 1923 anfört i huvudsak följande:

Då telegrafstyrelsen i sin framställning hemställt om en kredit i riksgäldskontoret till samma belopp och på enahanda villkor, som domänstyrelsen genom riksdagens beslut erhållit, ansåge sig fullmäktige ej kunna underlåta att, liksom skedde i fullmäktiges yttrande över förslaget om beredande av ett fast rörelsekapital åt domänverket, framhålla önskvärdheten av att en allsidig utredning komme till stånd av frågan om det lämpligaste sättet för tillhandahållande av rörelsekapital åt statens affärsdrivande verk. Innan en sådan utredning blivit verkställd, ansåge sig fullmäktige ej kunna intaga någon bestämd ståndpunkt till spörsmålet, i vad mån riksgäldskontorets medverkan för anskaffande av erforderliga medel vore lämplig och befogad. Därest Kungl. Maj:t emellertid skulle finna, att telegrafverkets rörelsekapitalsfråga redan nu borde ordnas, ville fullmäktige ej avstyrka detta. Enligt fullmäktiges mening borde dock en lösning av den föreliggande frågan utan förutgången närmare utredning endast bli provisorisk.

Fullmäktige ansåge sig för övrigt i detta sammanhang böra fästa uppmärksamheten på en för här förevarande fråga ej oväsentlig skiljaktighet mellan domänverket och telegrafverket, nämligen att det senare verket ägde att i riksgäldskontoret årligen lyfta mycket betydande belopp, utgörande av riksdagen anvisade anslag av lånemedel, under det att dylika anslag ej förekomme i fråga om domänverket. Därest telegrafverkets rörelsemedelsfråga ordnades på ifrågasatt sätt, kunde verket komma att i riksgäldskontoret för förräntning insätta medel, som telegrafverket lyft å sina lånemedelsanslag men ej omedelbart behövde använda för avsedda ändamål. Det låge i sakens natur, att en dylik åtgärd ej borde ske. Då riksgäldskontoret givetvis saknade möjlighet att kontrollera, varifrån telegrafverkets i riksgäldskontoret insatta medel härrörde, förutsatte fullmäktige, att telegrafverket, i den mån detta vore möjligt att iakttaga, bemyndigades att lyfta sina lånemedelsanslag först vid de tidpunkter, då de vore behövlige för verket åliggande utbetalningar.

Riksräkenskapsverket har i infortrat utlåtande den 5 oktober 1923 tillstyrkt vad telegrafstyrelsen föreslagit, under erinran, att riksräkenskapsverket i skrivelse den 15 december 1922 till statsrådet och chefen för finansdepartementet beträffande domänverket förordat en sådan anordning, som nu vore ifråga, samt i utlåtande den 18 september 1923 angående kommunikationsverkens pensionsfonder och rörelsekapital förutsatt, att kredit från riksgäldskontoret skulle beviljas jämväl dessa verk.

Riksräkenskapsverket.

Slutligen har statskontoret i infortrat utlåtande den 12 oktober 1923 an-
fört i huvudsak följande:

Statskontoret.

Statskontoret vore av den uppfattningen, att ett affärsverks behov av rörelsemedel, i vad det avsåge det variabla toppbehovet, borde i stället för genom anslag tillgodoses genom rörlig kredit, och statskontoret funne sig därför böra biträda, att, på sätt redan medgivits i fråga om domänstyrelsen, sådan kredit nu bereddets telegrafstyrelsen. Statskontoret ansåge sig dock böra ifrågasätta, om icke kreditens storlek borde sättas lägre än till det av styrelsen föreslagna beloppet, 10 miljoner kronor. Någon förstärkning av telegrafverkets förlagskapital vore, enligt vad styrelsen själv framhållit, ej för närvarande behöflig, och det ville synas, som om under normala förhållanden de till styrelsens förfogande stående förlagsmedlen även framdeles skulle bli tillräckliga. Bland förlagsmedlen inginge nämligen de icke bundna tillgångarna i verkets pensionsfond och pensionskassa för pensionering av arbetare, och de belopp, varmed fonden och kassan tillväxte, ökade sålunda verkets

förlag. Under år 1922 ökades pensionsfondens tillgångar med 891,084 kronor 64 öre samt pensionskassan med 320,152 kronor 40 öre, fränsett ett belopp av 1,068,983 kronor, utgörande ett av telegrafmedel bestritt särskilt tillskott till kassan på grund av § 25 i kassans reglemente; och under en följd av år syntes allt fortfarande såväl kassan som fonden årligen komma att ökas med betydande belopp. Krediten torde därför behöva tagas i anspråk endast för det fall, att till följd av särskilda omständigheter behovet av rörelsemedel oförmodat starkt skulle stegras. Vid sådant förhållande förefölle det, som om en något mindre kredit, förslagsvis å 5 miljoner kronor, borde vara tillfyllest för att säkerställa telegrafverkets tillgång till nödiga rörelsemedel. Å andra sidan syntes böra framhållas de återhållande moment vid kreditens anlitande, som låge i skyldigheten för verket att erlægga ränta samt däri, att räntefoten torde bliva beroende av svårigheterna för riksgäldskontoret att anskaffa medel.

Det föreslagna bemyndigandet för fullmäktige i riksgäldskontoret att till förvaltning mot räntegottgörelse mottaga telegrafverkets medel, som icke erfordrades för omedelbart förestående utgifter eller inleverering till statsverket av driftöverskott, skulle giva verket en nu icke förefintlig möjlighet att vinna avkastning å sådana förlagsmedel, som för tillfället icke vore behöfliga i rörelsen, något som givetvis vore av betydelse för uppehållande av kravet på en affärsmässig förvaltning av det i verket investerade kapitalet. Statskontoret ville i denna fråga endast erinra, att, enligt vad som framginge av ett anförande i första kammaren vid behandlingen vid 1923 års riksdag av en liknande fråga rörande domänverket, uppfattningen i riksgäldskontoret syntes vara den, att ett beslut av nu föreslaget innehåll icke skulle för telegrafverket medföra ovillkorlig rätt att mot ränta insätta medel i riksgäldskontoret, utan skulle insättningen vara beroende på fullmäktiges medgivande.

Departements-
chefen.

Av den i ärendet förebragta utredningen torde framgå, att telegrafverkets behov av rörelsekapital icke kan fyllas med de av statsmakterna hittills för sådant ändamål till telegrafstyrelsens förfogande ställda medlen. Även om härutöver de icke bundna tillgångarna i verkets pensionsfond och pensionskassa för pensionering av arbetare ävensom förnyelsefonden användas såsom rörelsekapital, synes telegrafverkets behov av dylikt kapital vara underkastat så starka växlingar, att nämnda tillgångar icke alltid kunna förslå. Ej heller synes det lämpligt att för mötande av ett dylikt oregelbundet påkommande kapitalanspråk bevilja ett jämförelsevis stort, fast anslag. På sätt fullmäktige i riksgäldskontoret erinrat är det av vikt, att frågan om tillgodoseendet av de affärsdrivande verkens behov av rörelsekapital i ett sammanhang upptages till allsidig utredning. Lämpligt tillfälle härtill synes erbjuda sig i sammanhang med de nu pågående överläggningarna angående enhetliga bestämmelser rörande handhavandet av verkens förnyelsefonder, varmed förevarande fråga äger ett visst samband, och kommer därvid att åt densamma ägnas särskild uppmärksamhet. I avvaktan på utredningens resultat torde emellertid åtgärder böra vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med vad telegrafstyrelsen hemställt. Den rörliga kredit, som sålunda torde böra av riksgäldskontoret tillhandahållas telegrafverket, lär dock av de skäl, statskontoret anført, kunna begränsas till fem miljoner kronor.

Beträffande telegrafverkets rätt till räntegottgörelse å medel, som överlämnats till riksgäldskontorets förvaltning, delar jag den av fullmäktige ut-

talade mening, att det givetvis icke bör förekomma, att telegrafverket, innan behov yppar sig, lyfter av riksdagen beviljade anslag, för att därefter genom medlens överlämnande till riksgäldskontorets förvaltning kunna komma i åtnjutande av ränta.

På grund av vad sålunda anförts, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ej mindre för beredande åt telegrafverket av ytterligare rörelsekapital tillhandahålla sagda verk en rörlig kredit av intill 5,000,000 kronor än även till förvaltning mottaga samma verks för omedelbart förestående utgifter eller inleverering till statsverket av driftöverskott icke erforderliga medel;

dels ock besluta, att å såväl lyftade kreditbelopp som till förvaltning överlämnade medel skall utgå ränta, som av fullmäktige i riksgäldskontoret efter samråd med telegrafstyrelsen bestämmas med hänsyn till de å den allmänna penningmarknaden rådande förhållanden.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

A. C. F. v. *Krusenstierna*.
